

Projekt edukacyjny
"Miasto Gdynia
w okresie II Wojny Światowej"

Zeszyt nr 21

ZARZĄDZENIA NIEMIECKICH WŁADZ OKUPACYJNYCH

Aufruf

Der Oberbefehlshaber des Heeres hat mich zum Militärbefehlshaber in den Gebieten der früheren Freien Stadt Danzig und der früheren polnischen Provinz Pommerellen ernannt. Die vollziehende Gewalt in diesem Bereich ist auf mich übergegangen.

Als meine vornehmste Aufgabe betrachte ich es, zusammen mit dem mir beigegebenen Chef der Zivilverwaltung, Gauleiter Forster, die durch die früheren Zustände hervorgerufenen Schäden und Nöte zu beseitigen und Ordnung und Sicherheit wieder herzustellen. Ich erwarte von jedem einzelnen, dass er mich in diesem Bestreben in echter Volksgemeinschaft nach Kräften unterstützt.

Sollte jemand passiven Widerstand leisten oder in anderer Form meinen Anweisungen zuwiderhandeln, so werde ich mit rücksichtsloser Strenge einschreiten.

Danzig, den 14. September 1939. 1

Der Militärbefehlshaber Danzig-

Westpreussen

Heitz

General der Artillerie

Naczelný Dowódca Armii Niemieckiej mianował mnie Dowódcem Wojskowym na terenie byłego „Wolnego Miasta Gdańsk” i byłego Województwa Pomorze. Władza wykonawcza w tym terenie przeszła w moje ręce.

Uważam za najprzedniejsze zadanie moje, wraz z przydawany mi szcłem władzy cywilnej. Gauleiter Forster, wszelkie przez dotychczasowe położenie wywołane uszkodzenia i krzywdy usunąć oraz przywrócić ład i porządek w tym kraju.

W duchu prawdziwej społeczności oczekuję od każdego obywatela pod miarą swej mocy poparcie w dążeniu do wspomnianego celu.

W razie biernego oporu albo działania wbrew moim zarządzeniom w innej formie będę wkroczył z bezwzględną surowością.

Danzig (Gdańsk), dn. 14 września 1939.

Dowódca Wojskowy Danzig-
Westpreussen

Heitz

General artylerii

Źródło: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa
„Thorner Freiheit” nr 1 Mittwoch, 20 September 1939.

Der Militärbefehlshaber Danzig-Westpreußen

Kriegstagebuch Nr. 2. Befreiung und Aufbau, 4.-25.10.1939:

9.10.39.

„(...) Rücksiedlung deutschstämmiger Balten: der Führer hat angeordnet, dass für die aus den ehemals russischen Randstaaten zu erwartenden Flüchtlinge Gotenhafen beschlagnahmt und von der polnischen Bevölkerung geräumt werden soll. Die erste Transporte sind voraussichtlich schon am 11. Oktober zu erwarten. Es werden zunächst einige Stadtteile geräumt werden müssen.“

10.10.39.

„Rücksiedlung deutschstämmiger Balten: Eine erste Erkundung der für die Unterbringung der baltischen Deutschen bestimmten Stadt Gotenhafen ergab, dass dort höchstens 30 000 Balten untergebracht werden können. Der Chef der Zivilverwaltung wird deshalb feststellen, ob in Graudenz, Bromberg, Strasburg, Dirschau, Thorn und Konitz durch Entfernung rein polnischer Bevölkerung Platz geschaffen werden kann.“

12.10.39.

„(...) Bisher sind keine Balten herangekommen, doch soll schon in der Woche vom 15.-21. Okt. mit dem Eintreffen von 30 000 bis 40 000 gerechnet werden müssen. Eine Anfrage beim OKH* ergab, dass dort mit dem Eintreffen kaum vor 2 bis 3 Monaten gerechnet wird. Gotenhafen brauche nicht sofort ganz geräumt zu werden. Räumung einzelner Stadtteile genüge zunächst.“

15.10.39

„Befriedung des Landes: Die Sicherstellung der Ernährung der Polen in Gotenhafen ist nunmehr von der Stadt übernommen worden. Vorbereitungen für ihren Abtransport sind eingeleitet. (...)“

16.10.39

„(...) Freimachen von Raum für die Rücksiedlung deutschstämmiger Balten: Der Oberbefehlshaber Osten teilt mit, dass für den Abschub der Polen der Raum von Radom und Kielce in Frage kommt. Aus Gotenhafen werden allein 30-40 000 Menschen auszusiedeln sein.“

19.10.39.

„(...) Umsiedlung volksdeutscher Balten: Die Vorbereitungen für Aufnahme und Unterbringung der Balten werden laufend getroffen. Aus Gotenhafen wurden 1687 polnische Einwohner mit der Bahn in den Raum von Kielce abgeschoben.“

20.10.39.

„(...) Es werden abermals 1418 polnische Einwohner aus Gotenhafen in den Raum von Kielce abtransportiert.“

23.10.39

Rücksiedlung volksdeutscher Balten, Räumung von Gotenhafen: Ein Dampfer mit 881 Volksdeutschen aus dem Baltikum trifft ein. 1000 Personen der polnisch. Bevölkerung von Gotenhafen werden mit der Bahn in den Raum Kielce abtransportiert.“

24.10.39.

„(...) 1470 Polen werden von Gotenhafen mit der Bahn abgeschoben.“

*[Oberkommando des Heeres - Naczelne Dowództwo Wojsk Lądowych, przyp. tłum.]

25.10.39.

„(...) Rücksiedlung Volksdeutscher aus dem Baltikum und Russland. Abschub polnischer Einwohner aus Gotenhafen und Lipno: Aus dem Baltikum sind bisher 4095 Personen in 8 Dampfertransporten in Danzig eingetroffen. Um für sie und die zu erwartenden viele Tausende weitere Baltendeutsche in Gotenhafen Platz zu schaffen, sind heute abermals 2886, bisher im ganzen 9417, Personen der pol. Bevölkerung mit der Bahn in den Raum von Kielce abgeschoben worden. Näheres enthält die Anlage.

Die Zahl der aus Gotenhafen abgeschobenen Personen erhöht sich am 26. Okt. noch um 2854 Personen. Außerdem aber sind vor und während des zwangsweisen Abschubs sehr zahlreiche Polen mit fahrplanmäßigen Zügen abgefahren, schätzungsweise in Richtung auf Warschau rund 8000 Personen; Richtung auf Kattowitz rund 8000 Personen; Richtung auf Posen rund 4700; Richtung auf Karthaus 1800 Personen.

Ferner mit Pferd und Wagen oder Fahrrädern 10.000 Personen so dass bereits mit Fortzug von fast 38 000 poln. Einwohnern aus Gotenhafen gerechnet werden kann. Rund 50 000 werden in der Stadt jedoch noch immer vorhanden sein.“

Dowódca wojskowy Okręgu Gdańsk – Prusy Zachodnie

Dziennik wojenny nr 2. Wyzwolenie i odbudowa. 4.-25.10.1939.

9.10.39.

„(...) Ponowne osiedlenie Bałtów pochodzenia niemieckiego: führer nakazał zajęcie i oczyszczenie z ludności polskiej Gotenhafen dla uciekinierów, oczekiwanych z byłych rosyjskich państw peryferyjnych. Pierwszych transportów oczekiwać należy już 11 października. Na początek trzeba będzie ewakuować kilka dzielnic.”

10.10.39.

„Ponowne osiedlenie Bałtów pochodzenia niemieckiego: pierwszy zwiad w przeznaczonym do zasiedlenia przez Niemców bałtyckich mieście Gotenhafen wykazały, że można tam umieścić najwyżej 30 000 Bałtów. Dlatego szef administracji cywilnej stwierdzi, czy da się stworzyć wolną przestrzeń przez usunięcie czysto polskiej ludności z Grudziądza, Bydgoszczy, Brodnicy, Tczewa, Torunia i Chojnic.”

12.10.39.

„(...) Jak dotąd nie przybyli żadni Bałtowie, ale już w tygodniu od 15 do 21 października należy liczyć się z przybyciem 30 000 do 40 000. Zapytanie skierowane do OKH wykazało, że tam nie oczekuje się ich przybycia wcześniej niż za 2-3 miesiące. Gotenhafen nie musi być więc natychmiast ewakuowane w całości. Na razie wystarczy ewakuacja poszczególnych dzielnic”.

15.10.39.

„Pacyfikacja kraju: Zadanie zabezpieczenia żywności Polaków w Gotenhafen zostało przejęte przez miasto. Rozpoczęto przygotowania do ich odtransportowania. (...)”

16.10.39.

„(...) Zwolnienie przestrzeni dla ponownego osiedlenia Bałtów pochodzenia niemieckiego: Głównodowodzący na Wschodzie zakomunikował mi, że jako miejsce przeznaczenia dla

wydalonych Polaków w rachubę wchodzi tereny Radomia i Kielc. Tylko z Gotenhafen trzeba będzie wysiedlić 30-40 000 osób.”

19.10.39.

„(...) Ponowne osiedlenie Bałtów pochodzenia niemieckiego: Przygotowania do przyjęcia i rozlokowania Bałtów prowadzone są na bieżąco. Z Gotenhafen wywieziono kolejną 1687 polskich mieszkańców w okolice Kielc.”

20.10.39.

„(...) Odtransportowano kolejnych 1418 polskich mieszkańców Gotenhafen w okolice Kielc.”

23.10.39.

Ponowne osiedlenie bałtyckich volksdeutschów, ewakuacja Gotenhafen: przybywa parowiec z 881 volksdeutschenami z terenów bałtyckich. 1000 przedstawicieli polskiej ludności Gotenhafen wywieziono kolejną w okolice Kielc.”

24.10.39.

„(...) 1470 Polaków odtransportowano kolejną z Gotenhafen.”

25.10.39.

„Ponowne osiedlenie volksdeutschów z terenów bałtyckich i z Rosji. Wydalenie polskich mieszkańców z Gotenhafen i z Lipna: z terenów bałtyckich przybyło dotąd parowcami 4095 osób w 8 transportach. Żeby stworzyć dla nich i dla oczekiwanych kolejnych tysięcy Niemców bałtyckich miejsce w Gotenhafen, wywieziono dziś kolejne 2886, a dotąd w sumie 9417 osób narodowości polskiej kolejną w okolice Kielc. Bliższe szczegóły w załączniku.

26 października liczba osób wydalonych z Gotenhafen zwiększył się jeszcze o 2854 osoby. Oprócz tego przed i podczas przymusowych wywozków bardzo liczni Polacy wyjechali zwykłymi pociągami, jadącymi zgodnie z rozkładem, według szacunków w kierunku Warszawy ok. 8000 osób; w kierunku Katowic ok. 8000 osób; w kierunku Poznania ok. 4700; w kierunku Kartuz 1800 osób.

Ponadto na wozach konnych lub na rowerach 10 000 osób, tak, że można już szacować, iż prawie 38 000 polskich mieszkańców opuściło Gotenhafen. Jednak w mieście pozostanie wciąż jeszcze ok. 50 000.”

Źródło: Militär-Archiv Freiburg – Republika Federalna Niemiec

militaerarchiv@barch.bund.de

(adres: Bundesarchiv-Militärarchiv, Wiesentalstraße 10, 79115 Freiburg)

Sygnatury:

RH 53-20/12 („Der Militärbefehlshaber Danzig-Westpreußen. Kriegstagebuch Nr. 1 und 2“.

Nr. 1: I: Operationsabschnitt, 10.9-3.10.1939. Der Abschluß der Kämpfe um Gdingen und die Wegnahme von Hela;

Nr. 2: II Operationsabschnitt, 4.10-25.10.1939. Befreiung und Aufbau).

Zarządzenie dewizowe

Rozporządzenie dotyczące spraw monetarnych i bankowych z dn. 9 września 1939 r.

Dla tych wszystkich zajętych obwarów kraju, które oddane zostały pod zarząd Gauleitera Forstera jako naczelnika administracji cywilnej, zarządzam na podstawie art. 2 rozporządzenia z dnia 7 września 1939 r. (Verordnungsblatt Seite 1) co następuje:

§ 1.

Kurs rozliczeniowy pomiędzy złotym a marką niemiecką jest: 2 złote p. = 1 marka niemiecka. Każdy jest zobowiązany do przyjęcia marek niemieckich po tym kursie. Rozliczenie podług innego kursu jest karalne.

§ 2.

(1) Zagranicznymi środkami płatniczymi są monety, banknoty, pieniądź papierowy, czek i weksle, które nie są wystawione na złoto p. lub marki niem.

(2) Handel zagranicznymi środkami płatniczymi jest zabroniony. Zakaz ten nie dotyczy tych instytucji finansowych (banki dewizowe), które zostały przeze mnie do tego upoważnione.

§ 3.

Zagraniczne środki płatnicze oraz złoto w nieobrobionym stanie, jak również złoto i monety wszelkiego rodzaju należy zaoferować na sprzedaż, i to najpóźniej do dni 7 od daty opublikowania niniejszego rozporządzenia wzgl. w terminie 3 dni po ich uzyskaniu jednemu z banków dewizowych i sprzedaż uskutecznić — o ile bank dewizowy tego zażąda.

§ 4.

(1) Wysyłka lub wywóz wewnętrznych lub zagranicznych środków płatniczych, papierów wartościowych każdego rodzaju, metali szlachetnych (złoto, złote monety, srebro, platyna) w obrobionym lub nieobrobionym stanie jak również kamieni szlachetnych i przedmiotów wartościowych (np. zbiór znaczków pocztowych, dzieła sztuki, dywany itd.) z zajętych części kraju są wzbronione.

(2) W ruchu granicznym i turystycznym wolno wywieźć do 10 marek niem.

§ 5.

Dysponowanie kontami w bankach i kasach akarbowych, papierami wartościowymi i innymi wartościami złożonymi tamże jak i skrytkami w trezorze, których właściciele znajdują się poza granicami zajętego obwaru, jak również kontami anonimowymi — jest zabronione aż do wydania dalszych zarządzeń.

§ 6.

Kwoty, należące się żydom, a przekraczające w poszczególnym wypadku kwotę 500 zł p. wzgl. 250 marek niem. wolno wypłacić tylko na konto wierzyciela żydowskiego w jednej z instytucji finansowych.

§ 7.

(1) Wszystkie zdeponowane papiery wartościowe i jakiegokolwiek inne warto-

ści oraz skrytki w trezorze, będące własnością żydów, są aresztowane.

(2) Z kont bankowych i kas oszczędnościowych, którymi dysponuje żyd, wolno wypłacić w gotówce na tydzień najwyżej 250 zł p. (125 RM) żydom lub na ich korzyść.

(3) Na cele obrotowe wolno wypłacić kwoty w wysokości wykazanej potrzeby.

(4) Przelew bezgotówkowy jak również zarząd bankowy papierami wartościowymi nie podlega żadnym ograniczeniom.

§ 8.

(1) Żydom nie wolno posiadać w swoich mieszkaniach lub poza instytucjami finansowymi środków płatniczych wewnętrznych na kwotę wyższą niż 2000 zł p. lub 1000 RM na każdą rodzinę.

(2) § 7, ustęp 3, pozostaje w mocy.

§ 9.

Komendy dewizowo-obronne (Devissenschutzkommando) są upoważnione do wydania z mego polecenia w poszczególnych wypadkach przepisów potrzebnych, by zabezpieczyć przeprowadzenie niniejszego rozporządzenia i do stosowania na wyjątki w wypadkach pilnych.

§ 10.

Każdy jest zobowiązany do udzielania memu upoważnionemu wyjaśnień, potrzebnych do przeprowadzenia niniejszych zarządzeń i do udzielania nieograniczonego wglądu do ksiąg.

§ 11.

(1) Przekroczenia niniejszego rozporządzenia karane będą karą więzienia oraz grzywną aż do 10-krotnej kwoty wartości tych walorów, do których odnosiły się czyny karalne.

(2) Niemalennie od tego mogą być walory te skonfiskowane na rzecz Rzeszy Niemieckiej, również w wypadkach gdy walory te nie są własnością przestępcy lub jego współnika.

(3) W wypadkach, gdy skonfiskowanie walorów, wymienionych w ustępie 2, nie będzie możliwym, może być zarządzone ściąganie kwoty, odpowiadającej wartości tychże walorów (konfiskata zastępcza).

§ 12.

Niniejsze rozporządzenie nie dotyczy członków armii niemieckiej oraz osób, którym słucono specjalne zadania w czasie wykonywania swej służby.

Denzig, dnia 7 września 1939 r.

Naczelnik administracji cywilnej
Pełnomocnik dla spraw bankowych
i monetarnych

• Dr. Schäfer

Aż do nowego rozporządzenia poruczone czynności banku dewizowego wyłącznie

VEREINSBANK THORN

Wszystkie w powyższym rozporządzeniu § 3, wymienione środki płatnicze itd. muszą być tylko temu bankowi zaoferowane.

Pełnomocnik dla spraw bankowych
i monetarnych w okręgu miasta Thorn
Stankewitz

Rozporządzenie

dotyczące stowarzyszeń i zebrań
z dnia 10. września 1939 r.

Dla obywateli okupowanych, podległych Gauleiter'owi Forster'owi jako Naczelnikowi Administracji Cywilnej, zarządzam na podstawie § 2 obwieszczenia z dnia 7 września 1939 r. (Dziennik Rozporządzeń str. 1) to następuje:

§ 1

Wszystkie polskie stowarzyszenia, zrzeszenia i towarzystwa, także i charakteru religijnego, z wyjątkiem kongregacji zakonnych, będą rozwiązane.

§ 2

Kierownicy rozwiązyanych organizacji winni zameldować majątek organizacji u właściwego Landrata.

§ 3

Majątek rozwiązyanych organizacji wymienionych w § 1 będzie konfiskowany i przez Landratów przeznaczony na inny cel.

§ 4

Organizacje „Deutsche Vereinigung” i „Jungdeutsche Partei” będą rozwiązane. O zrzeszeniu obywateli narodowości niemieckiej, o ile takowe nie nastąpiło już w „Heimwehr”, wydane zostanie dalsze zarządzenie.

§ 5

Wszystkie zebrania pod gołym niebem są zakazane. Zebrania w zamkniętych lokalach, nie zwołane przez władzę, wymagają zezwolenia Landrata.

§ 6

Kto wykracza przeciw postanowieniom niniejszego rozporządzenia, karany będzie więzieniem albo domem karnym.

§ 7

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Danzig, dnia 10. września 1939 r.

Naczelnik Administracji Cywilnej

Albert Forster

Gauleiter

Rozporządzenie

dot. oddania broni, mundurów i odznak,
z dnia 10. września 1939 r.

Dla obywateli okupowanych, podległych
Gauleiterowi Forsterowi jako Naczelniko-
wi Administracji Cywilnej, zarządzam na
podstawie § 2 obwieszczenia z dnia 7 wrze-
śnia 1939 r. (Dziennik Rozporządzeń str. 1)
co następuje:

§ 1

Kto ma w posiadaniu lub przechowaniu
broń śręczną, szpady lub broń palną wszel-
kiego rodzaju, winien przedmioty te oddać
w czasie do dnia 2-go po ogłoszeniu godzi-
ny 18-tej w miejscach oznaczonych przez
Landratów. Broni palnej równoznaczne są
materiały wybuchowe.

§ 2

Broń śręczna lub szpady są bronią, prze-
znaczoną z natury rzeczy do spowodowa-
nia porażeń przez cięcie, uderzenie lub
pchnięcie.

§ 3

Landratowie są uprawnieni zezwolić w
drodze pisemnego upoważnienia osobom
zaufania godnym narodowości niemieckiej
na posiadanie pojedynczej określonej bro-
ni.

§ 4

Kto ma w posiadaniu lub przechowaniu
mundury lub części mundurów wojska pol-
skiego, marynarki polskiej, władz polskich
lub organizacji polskich, winien przedmio-
ty te oddać w czasie do dnia 2-go po ogło-
szeniu godziny 18-tej w miejscach oznaczo-
nych przez Landratów.

To samo obowiązuje co do odznak, z
których daje się poznać przynależność do
wojska polskiego, marynarki polskiej,
władz polskich lub organizacji polskich.

§ 5

Kto po upływie terminu oddania bez u-
poważnienia ma w posiadaniu broń (§ 1)
przedmioty rodzaju oznaczonego w § 4, ka-
rany będzie więzieniem lub domem kar-
nym.

§ 6

Kto po upływie terminu oddania bez u-
poważnienia ma przy sobie broń palną
(§ 1) lub takową, trzyma w pogotowiu do
bezpośredniego użytku, karany będzie do-
mem karnym na przeciąg co najmniej 5 lat
lub dożywotnim domem karnym. Jeżeli
wynika z okoliczności, że przez noszenie
przy sobie lub trzymanie w pogotowiu bro-
ni palnej przygotowuje się zamach na wo-
jko lub na władzę okupacyjną, następuje
kara śmierci.

§ 7

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w ży-
cie z dniem ogłoszenia.

Danzig, dnia 10. września 1939 r.

Naczelnik Administracji Cywilnej

Albert Forster
Gauleiter

Verordnung des Preisprüfungskommissars

vom 23. September 1939.

Rozporządzenie Komisarza dla badania cen z 23 września 1939 r.

Nr 2.

Na podstawie rozporządzenia z 22 września 1939 o uprawnieniach komisarza dla badania cen (Dz. Rozp. dowódcy wojsk Danzig-Westpreussen str. 32) zarządzam dla okręgu właściwości dowódcy wojsk Danzig-Westpreussen.

§ 1.

(1) Zabrania się uzależniać oddawanie środków żywności lub paszy od tego, że równocześnie nastąpi odbiór środków żywności lub paszy innego rodzaju albo jakości lub innych towarów, względnie że odbiór ich zostanie przyrzeczony.

(2) Zabrania się dalej dla uzyskania oddania ~~poszczególnych rodzajów żywności lub paszy~~ odbierać inne środki żywności lub paszy lub inne towary, odbiór ich przyrzekać albo zapewniać.

(3) To samo odnosi się do pośrednictwa.

§ 2.

Komisarz dla badania cen lub upoważniona przezeń władza, może w razie nagłej gospodarczej potrzeby zezwolić na wyjątki dla obrotu poszczególnymi rodzajami środków żywności i paszy.

§ 3.

Nie wolno powodować podwyżki cen na środki żywności i paszy w ten sposób, że nabywca, sprzedawca lub pośrednik, siebie lub kogo innego włącza w obrót towarów w sposób gospodarczo nieuzasadniony.

§ 4.

Zabrania się podejmowania czynności, przez które pośrednio lub bezpośrednio następuje lub ma nastąpić obejście przepisów § 1 i § 3. W szczególności zabrania się uzależniać oddawanie środków żywności lub paszy, lub innych towarów od wykonania dzieła lub świadczenia usług.

§ 5.

Kto postanowieniom tego zarządzenia rozmyślnie lub przez niedbalstwo przeciwdziała, karany będzie według postanowień rozporządzenia o uprawnieniach komisarza dla badania cen z dnia 22 września 39, (Dz. Rozp. dowódcy wojsk Danzig-Westpreussen str. 32).

§ 6.

Postanowienia tego zarządzenia odnoszą się także do tych towarów, które komisarz dla badania cen kiedykolwiek oznaczy przez ogłoszenie w Dzienniku Rozporządzeń dowódcy wojsk Danzig-Westpreussen.

§ 7.

Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Danzig, dnia 23 września 1939

Der Preisprüfungskommissar

Hildebrandt

B e k a n n t m a c h u n g .

Aus Sicherheitsgründen ist Donnerstag, den 12. Oktober 1939 der Stadtteil **A d l e r s h o r s t**, ausschließlich Koliebkien und Klein Katz, bis 9 Uhr von der polnischen Bevölkerung zu räumen.

- 1.) Die Bevölkerung sammelt sich um 9.00 Uhr auf der Adlershorsterstraße vor dem Dienstgebäude der Zivilverwaltung.
- 2.) Die Wohnungen sind offen zu lassen. Die Schlüssel haben in den Haus-, Wohnungs- und Stubentüren zu stecken. Das Wiederbetreten der Wohnungen nach 9.00 Uhr gilt als Sabotage.
- 3.) Mitgenommen werden darf grundsätzlich nur Handgepäck (Kleider, Wäsche, Essbestecke und persönliche Wertgegenstände). Möbel und alle zur Wohnung gehörenden Einrichtungsgegenstände verbleiben in der Wohnung.
- 4.) Zerstörungen von Wohnungen und Wohnungsgegenständen werden als Sabotageakte angesehen.
- 5.) Wer Sabotageakte verübt und wer noch trotz Verbots mit Waffen angetroffen wird, wird erschossen.

Götenhaven, den 12. Oktober 1939.

Der Polizei - Präsident.

Obwieszczenie

Ze względów bezpieczeństwa należy w czwartek, 12 października 1939, do godziny dziewiętej ewakuować polską ludność z dzielnicy Adlershorst¹ z wyłączeniem Kolibek i Małego Kacka.

1. Ludność gromadzi się o godzinie 9.00 na Adlershorsterstraße przed budynkiem służbowym administracji cywilnej.
2. Mieszkania należy zostawić otwarte. Klucze mają tkwić w drzwiach do domów, mieszkań i pokoi. Ponowne wejście do mieszkań po godzinie 9.00 będzie traktowane jako sabotaż.
3. Wziąć ze sobą wolno zasadniczo tylko bagaż ręczny (odzież, bielizna, sztucce i osobiste przedmioty wartościowe). Meble oraz wszystkie przedmioty należące do wyposażenia mieszkania pozostają w mieszkaniu.
4. Umyślne niszczenie mieszkań lub wyposażenia mieszkań będzie traktowane jako akt sabotażu.
5. Kto dokona aktów sabotażu i kto mimo zakazu zostanie przyłapany z bronią, zostanie rozstrzelany.

Gotenhaven, dnia 12 października 1939

Prezydent Policji

¹ Orłowo.

Abschrift

G E H E I M !

Danzig, den 29. September 1939.

Der Militärbefehlshaber

Danzig Westpreussen

Qu 233 - 9.1939

An

Festungskommandantur GÖTENHAFEN.

Die Stadt Götterhafen mit den angrenzenden im Bereich der Festungskommandantur befindlichen Ortschaften sind wegen ihrer Verwendung als Kriegshafen baldigst von allen nichtdeutschen Elementen zu räumen. Vorschläge über Art und Zeitpunkt der Räumung sind in Verbindung mit den zuständigen Zivilbehörden auszuarbeiten und bis zum 5.10.1939 vorzulegen.

[Handwritten signature]
Für den Militärbefehlshaber
Danzig-Westpreussen

[Handwritten signature]
Der Chef des Generalstabes

[Handwritten signature]
Oberst im Generalstab.

Nachrichtlich Chef der Zivilverwaltung.

odpis

TAJNE!

Gdańsk, 29 września 1939

Wojskowy Głównodowodzący
na Gdańsk-Prusy Zachodnie
Qu 233 – 9.1939

do:

Komenda Twierdzy GOTENHAFEN

Należy jak najrychlej ewakuować wszelkie nieniemieckie elementy z miasta Gotenhafen i z graniczących z nim miejscowości, znajdujących się w obszarze Komendy Twierdzy, z powodu użycia go jako siedziby portu wojennego. Propozycje dotyczące sposobu i czasu ewakuacji należy sformułować we współpracy z odpowiedzialnymi władzami cywilnymi i przedłożyć do 5.10.1939.

Za Wojskowego Głównodowodzącego
na Gdańsk-Prusy Zachodnie
SzeF Sztabu Generalnego

Pułkownik w Sztabie Generalnym

Do wiadomości Szefa administracji cywilnej

[podpisy nieczytelne]

Der Chef der Zivilverwaltung
Der ständige Vertreter

Danzig, den 5. Oktober 1939.

====

Geheim!

Herrn

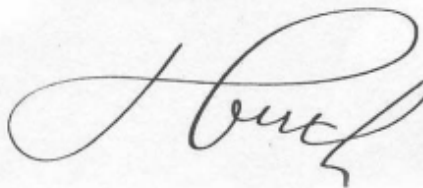
Staatskommissar M a t t h ä s ,

G o t e n h a f e n .

Richtlinien für eine evtl. Evakuierung der Zivilverwaltung von Gotenhafen:

- 1.) Volksdeutsche Handwerker, gelernte Berufe und Personen, die in den ehemaligen deutschen Gebieten geboren sind.
- 2.) Angehörige der polnischen Wehrmacht.
- 3.) Asoziale Elemente und ungelernte Arbeiter.

Nach dieser Aufstellung kann eine Entscheidung über die notwendige Evakuierung getroffen werden.

Szef administracji cywilnej
Stały przedstawiciel

Gdańsk, 5 października 1939

Tajne!

Pan
Komisarz Państwowy Matthäs
Gotenhafen

Wytyczne dla ewentualnej ewakuacji ludności cywilnej z Gotenhafen:

1. Volksdeutsche, rzemieślnicy, zawody wyuczone i osoby urodzone na byłych terenach niemieckich.
2. Członkowie polskiej armii.
3. Elementy społeczne i robotnicy niewykwalifikowani.

Według tego zestawienia można podjąć decyzję o koniecznej ewakuacji.

[podpis nieczytelny]

Auf Grund einer Unterredung zwischen Gauamtsleiter
L ö b s a c k , dem Beauftragten des Gauleiters, der in dieser
Frage auch gleichzeitig im Auftrage des SS-Sturmabführers
S a n d b e r g e r spricht, wurde folgende Vereinbarung, die
nur für Gotenhafen bzw. Adlershorst Gültigkeit hat, getroffen:

1.) Wer ist Volksdeutscher:

Als Volksdeutscher soll der angesehen werden, der

- a) einer der deutschen Organisationen in Polen angehört
hat,
- b) der als Unorganisierter Deutsch als seine Muttersprache
anerkannt hat, die Kinder in die deutsche Schule schickte
bzw. sie deutsch erzog und der in der Lage ist, einen
einwandfreien volksdeutschen Bürger zu stellen.

2.) Die zu den Kaschuben zählenden Bewohner Gotenhafen's sol-
len, soweit sie nicht in Gotenhafen und Adlershorst ge-
boren sind, auf das übrige Gebiet der Kaschubei, also
Behrendt, Karhaus und Neustadt verteilt werden. Es können
Sammeltransporte nach Behrendt, Karthaus bzw. Neustadt
in Frage und in diesen Gegenden auch nur für solche Leute,
die dort Verwandte haben. Die übrigen Kaschuben wären den
Polen gleich zu behandeln, so weit man ihre Wohnungen für
Baltischendeutsche benötigt.

3.) Betr. in Westpreussen geborene:

Es besteht keine Anordnung des Militärbefehlshabers
bzw. des OdZ., nach der in Westpreussen geborene dort
verbleiben sollen. Es besteht eine Anordnung, dass die in
den ehemals deutschen Gebieten Geborenen listenmäßig

erfasst

erfasst werden sollen, um aus diesen die evtl. vorhandenen Volksdeutschen herauszusuchen. Für Gotenhafen und Adlershorst gilt wegen der Dringlichkeit der Baltenaktion in dieser Frage nun folgendes:

In Westpreussen geborene können, so weit notwendig, ebenfalls evakuiert werden. Es ist aber besondere Aufmerksamkeit der Tatsache zuzuwenden, ob unter diesen Deutschsprachige sind und ob diese ihre Kinder deutsch erzogen haben. Wenn ja, dann sind diese Fälle als Grenzfälle in dem Sinne zu bearbeiten, dass solche nicht als Polen behandelt werden.

- 4.) Ohne einer endgültigen Klärung vorzugreifen, ordne ich hiermit an, dass bis auf weiteres vor allem auch im Interesse der Baltenaktion für Adlershorst der Stadtkommissar von Gotenhafen allein zuständig ist.

Danzig, den 14. Oktober 1939.

Der Chef der Zivilverwaltung

I.V.

gez. Huth.

Odpis

Na podstawie rozmowy między gauamtsleiterem Löbsackiem, pełnomocnikiem gauleitera, który w tej sprawie reprezentuje też równocześnie sturmbannführera SS Sandbergera, dokonano następujących ustaleń, które obowiązują tylko dla Gotenhafen wzgl. dla Adlershorst.

1. Kto jest volksdeutschem?

Za volksdeutscha uznawany powinien być ktoś, kto:

- a) należał do jednej z niemieckich organizacji w Polsce,
- b) jako niezorganizowany uznawał niemiecki za swój język ojczysty, posyłał dzieci do niemieckiej szkoły, wzgl. wychowywał je po niemiecku, co może poświadczyć jako poręczyciel bezsporny volksdeutsch.

2. Zaliczający się do Kaszubów mieszkańcy Gotenhafen powinni – o ile nie urodzili się w Gotenhafen i w Adlershorst – zostać rozproszeni po pozostałym obszarze Kaszub, czyli po takich miastach jak Kościerzyna, Kartuzy i Wejherowo. Tak więc transporty zbiorowe do Kościerzyny, Kartuz lub Wejherowa i ich okolic wchodziłyby w rachubę tylko dla tych osób, które mają tam krewnych. Pozostałych Kaszubów należałoby traktować tak samo jak Polaków, jeśli ich mieszkania będą potrzebne dla Niemców bałtyckich.

3. Dotyczy osób urodzonych w Prusach Zachodnich:

Nie istnieje żadne zarządzenie Wojskowego Głównodowodzącego wzgl. [???],² według którego osoby urodzone w Prusach Zachodnich miałyby tam pozostać. Istnieje natomiast zarządzenie mówiące, że osoby urodzone na byłych obszarach niemieckich mają zostać ujęte i spisane w listach, żeby móc wyszukać spośród nich ewentualnych volksdeutschów. Z powodu pilności akcji z Bałtami³ dla Gotenhafen i Adlershorst obowiązują w tej kwestii następujące wytyczne:

Urodzeni w Prusach Zachodnich mogą, o ile to konieczne, również zostać ewakuowani. Jednak szczególną uwagę należy zwrócić na fakt, czy są wśród nich osoby niemieckojęzyczne

² Skrót nieczytelny.

i czy osoby te wychowywały swoje dzieci po niemiecku. Jeżeli tak, wówczas przypadki te należy opracować jako przypadki odrębne, w takim sensie, że nie są oni traktowani jak Polacy.

4. Nie uprzedzając ostatecznego wyjaśnienia, zarządzam niniejszym, że zwłaszcza w interesie akcji dotyczącej Bałtów za Adlershorst aż do odwołania odpowiedzialny jest wyłącznie komisarz miejski Gotenhafen.

Gdańsk, 14 października 1939

Szef administracji cywilnej

w zast.

podp. Huth

³ Tak określano często Niemców bałtyckich.

Gotenhafen, den 20. Oktober 1939.

Niederschrift

über die Besprechung vom 19. Oktober 1939 nachmittags 3.30 Uhr
beim Stadtkommissar

Es waren anwesend:

Der Polizei-Präsident mit seinem Stab
der Vertreter des Festungskommandanten Kapitän Schomburg
Kriminaldirektor Claasen als Leiter der Gestapo
der Vertreter der Kohlenwirtschaft
der Vertreter der N.S.V.
die Vertreter der Einwanderungszentrale
die Abteilungsleiter der Stadtverwaltung Gotenhafen.

Wesentlichster Verhandlungsgegenstand war die Eröffnung der von Gauleiter Forster dem Stadtkommissar übertragenen Befugnis, in Gotenhafen die ausschliessliche Befehlsgewalt auszuüben. Der Stadtkommissar erläuterte diesen Auftrag und bat die verschiedenen Behördenchefs, ihn bei dieser Aufgabe zu unterstützen und es unter allen Umständen zu vermeiden, nebeneinander zu arbeiten. Bei der Dringlichkeit und Fülle der Aufgaben, insbesondere der vom Führer gestellten Aufgabe, aus Gotenhafen eine rein deutsche Stadt zu schaffen, ist es notwendig, dass alle Behörden miteinander arbeiten. Sehr schwierig sei zur Zeit noch die Arbeit in der Stadtverwaltung, weil dieser Behörde viel zu wenig deutsches Personal zur Verfügung steht. Um die allerdringendsten Aufgaben zu bewältigen, wurde vom Stadtkommissar gebeten, ihm von seiten der anderen Behörden vorübergehend Hilfskräfte zur Verfügung zu stellen, was auch allseitig

allseitig zugesagt wurde. Die Hilfskräfte sollen am 20. d. Mts. vormittags 9 Uhr sich zum Dienst-antritt bei Stadtinspektor ~~Zobel~~ ¹³ im Rathaus in Gotenhafen einfinden.

Im Laufe der Besprechung wurde insbesondere herausgestellt:

1. Wie gross ist die Zahl der in Gotenhafen zu erwartenden baltendeutschen Bevölkerung?
2. Wer ist allein verantwortlich für die reibungslose Räumung der Stadt durch die polnische Bevölkerung?
3. Wer ist allein dafür verantwortlich, für alle Bevölkerungsteile in der Stadt ausreichende Wohnräume zu beschaffen?

Zu 1/ wurde festgestellt, dass schätzungsweise 65.000 Balten in Gotenhafen zu erwarten sind, wovon aber sehr viele zum dauernden Aufenthalt in Gotenhafen ungeeignet und daher in andere deutsche Landesteile weiterzuleiten sind.

Zu 2/ für die Räumungsaktion trägt die alleinige Verantwortung der Polizei-Präsident.

Zu 3/ Für die Beschaffung ausreichenden Wohnraumes für alle Bevölkerungsteile ist nur verantwortlich der Stadtkommissar.

Der Bedarf der in Gotenhafen zurückzuhaltenden polnischen Facharbeiter jeder Art wird geschätzt auf etwa 5.000 Personen und deren Angehörige.

Es wurde ferner erörtert, dass die Feststellung ~~der zur Eigenschaft~~ früherer polnischer Staatsangehöriger als Volksdeutsche nur durch die Gestapo getroffen ~~werden~~, die jedem über das Ergebnis ihrer Feststellung einen besonderen Ausweis aushändigen. Alle sonstigen Feststellungen und Ausweise sind wertlos.

Neben den 5.000 polnischen Fachkräften und deren Angehörigen

Angehörigen ist es zulässig, auch die frühere kassubische Bevölkerung in Gotenhafen zu lassen und zwar nur diejenigen, die der ~~Fischer~~ Fischer Gemeinde angehören. Es sind dies etwa 80 Familien in der Fischersiedlung Waszyngtona und einige Familien im Stadtteile Oxhöft.

Für den Umschlag der Kohle im Handelshafen ist es notwendig, sofort noch 1000 polnische Hafenarbeiter von den Räumungsmassnahmen zu befreien. Diese Aufgabe wird mit dem Treuhänder für die Kohlenwirtschaft und dem Polizei-Präsidenten noch in der Nacht vom 19. zum 20. Oktober geregelt werden.

Es wurde weiter festgelegt, dass sofort aus Gotenhafen abzuwandern haben sämtliche Wohlfahrtsunterstützungsempfänger. Der Polizei-Präsident gab die Zusage, dass er am 20. Oktober 1939 die Abreise dieser Bevölkerungsteile durchführen wird.

Die Einwanderungszentrale für die baltendeutsche Bevölkerung wird geeignete Merkblätter für die zuwandernden Balten herausgeben.

Der Treuhänder für die Kohlenwirtschaft gab bekannt, dass in absehbarer Zeit sämtliche Koksvorräte im Stadtgebiet erschöpft sind, falls es nicht gelingt, die polnische Kohlenbahn sofort wieder in Betrieb zu setzen. Der Vertreter der Einwanderungszentrale hat es übernommen, von dieser Lage sofort die Reichskanzlei in Berlin zu verständigen und zu veranlassen, dass für Kokszufuhr gesorgt wird.

Handwritten signature

Prezydium policji Gotenhaven

Gotenhaven, 14 października 1939

Nr II. 22/39, wyr.

Dotyczy:

Raportu na temat ewakuacji polskiej ludności z Adlershorst.

Do:

Wyższy dowódca SS i policji

Gdańsk – Prusy Zachodnie

Gruppenführer SS Hildebrandt

Gdańsk.

12 października 1939 na rozkaz wyższego dowódcy SS i szefa policji ewakuowana została polska ludność z dzielnicy Orłowo. Zgodnie z zarządzeniem ewakuacją nie zostali objęci:

1. Volksdeutsche.
2. Osoby, które mogą dowieść, że mieszkały w Adlershorst przed założeniem państwa polskiego oraz ich potomstwo.
3. Osoby zatrudnione w kluczowych zakładach oraz ich rodziny.

Ustalenie osób podchodzących pod grupy 1 i 2 dokonane zostało przez policję bezpieczeństwa, zaś osób z grupy 3 – przez prezydium policji.

Dla przeprowadzenia ewakuacji dokonany został następujący podział zadań:

Policja:

Odgrodzenie i zabezpieczenie przeznaczonych do ewakuacji dzielnic oraz schronień tymczasowych, jak również przeprowadzenie ewakuacji jako takiej i wywózka ludności.

Administracja cywilna:

Udostępnienie schronień tymczasowych oraz – w interesie ludności niemieckiej – najniezbędniejsza opieka nad Polakami.

Akcja przebiegła planowo bez specjalnych incydentów. Osoby cywilne, które nie chciały dobrowolnie poddać się rozkazowi ewakuacji, zostały usunięte z mieszkań przez policję.

Ewakuowano ok. 2700 dorosłych i 1300 dzieci. Nie chodzi przy tym wyłącznie o osoby zamieszkałe w Adlershorst lecz częściowo też o uciekinierów z ostrzelanych przedmieść, którzy znaleźli tymczasowe schronienie w pustych mieszkaniach letnich.

Akcja ewakuacji Adlershorst przyniosła następujące doświadczenia:

1. Nie jest celowe ponowne przeprowadzanie ewakuacji w tak krótkim czasie, jak to miało miejsce w Adlershorst. W wyniku zbyt szybkich działań ludzie tracą głowę, biorą ze sobą nieważne i zbędne przedmioty, pozostawiając na miejscu inne konieczne dla życia, przez co stają się ciężarem dla władz.

2. Ponieważ podlegająca ewakuacji ludność miała pierwotnie aż do wywózki zostać umieszczona w tak zwanym polskim getcie w Gotenhaven, administracja cywilna musiała ulokować Polaków na bardzo ciasnej przestrzeni. I tak na przykład do mieszkania dwupokojowego trafiało 25 do 30 osób, a częściowo jeszcze więcej. Obecne zakwaterowanie, które uniemożliwia nawet najprostszą higienę, kiedy mężczyźni, kobiety, dzieci, chorzy i zdrowi leżą obok siebie w jednym pokoju, pociąga za sobą ostre zagrożenie epidemiologiczne. W tym kontekście należy wspomnieć, że obecnie obok licznych przypadków szkarlatyny w Gotenhaven odnotowano też 35 przypadków tyfusu. Według meldunku lekarza urzędowego dalsze rozprzestrzenianie się tych chorób i epidemia są nieuniknione przy utrzymaniu obecnych warunków, co w istotny sposób zagroziłoby powrotowi Niemców bałtyckich przez Gotenhaven, jak również planowanej budowie bazy marynarki wojennej.

3. Niezbędne jest jasne rozgraniczenie ludności, która ma podlegać ewakuacji. Sprawą bardzo nagłą jest dokładne i obowiązujące dla wszystkich placówek w Rzeszy określenie pojęcia „volksdeutsch”. Oprócz wielu rzekomych „volksdeutschów” – cywilnych uciekinierów ze wszystkich części Polski, w ciągu ostatnich dni w wyniku odnośnej dyspozycji głównego dowództwa armii wróciło do Gotenhaven około 2000 zwolnionych „volksdeutschów”, byłych jeńców wojennych. Według stosowanego tutaj pojęcia „volksdeutscha” ci „volksdeutsche”, którzy mieszkają na przeznaczonym do ewakuacji obszarze miasta, musieliby zostać ewakuowani, ponieważ tutaj uznawani są za Polaków.

Ponieważ całkowite oczyszczenie miasta z ludności polskiej z powodów gospodarczych i budowlanych ale też i militarnych nie wydaje się możliwe, proponuje się, żeby pozostawić w Gotenhaven następujące grupy ludności:

1. Volksdeutschów.

2. Osoby zatrudnione w kluczowych zakładach oraz ich rodziny.
3. Obywateli polskich urodzonych w bylej prowincji Prusy Zachodnie.

Warunkiem pozostania dla grup ludności wymienionych w punktach 2 i 3 jest ich usunięcie z obszaru miasta na wschód od linii kolejowej Sopot – Gotenhaven.

4. Trzeba z góry jak najbardziej ograniczyć liczbę Bałtów, którzy mają zostać ulokowani w Gotenhaven i zapewnić jak najszybszy dalszy transport wszystkich pozostałych Bałtów na zajęte obszary.

Szacowana liczba mieszkańców Gotenhaven w chwili zajęcia miasta wynosiła ok. 130 tysięcy. Dwie trzecie z tego mieszkało w dzielnicach łączy i w mieszkaniach, które dla Niemców są po prostu niemożliwe do przyjęcia.

Według rachuby w nadających się dla Niemców mieszkaniach można by umieścić 40.000 do 50.000 osób. Ponieważ jednak większa część tych mieszkań została zajęta przez marynarkę i przez władze, również tą przestrzeń nie można dysponować. Wiele kolejnych mieszkań w przyszłości również będzie musiało zostać zajętych przez marynarkę, ponieważ tutejszy garnizon w wyniku przeniesienia różnych jednostek marynarki i jednostek szkoleniowych zwiększył się od 1 listopada 1939 do około 25.000 ludzi.

5. Warunkiem powodzenia w rozwiązaniu najpilniejszych obecnie dla Gotenhaven zadań, jak:

I. przyjęcie i bycie obozem przejściowym dla powracających Niemców bałtyckich,

II. stanie się największym portem wojennym niemieckiej marynarki –

jest i wciąż pozostaje zorganizowanie jak najszybszej wywózki przeznaczonej do ewakuacji części ludności w głąb przyszłego pozostałego państwa polskiego.

[podpis nieczytelny]

Obersturmbannführer SS

An das

Reichssicherheitsamt, Einwandererzentrale,
den Herrn Gotenhafen
Zivilkommisar Gotenhafen
den Herrn
Polizeipräsidenten Gotenhafen

Betrifft: Verpflegung der Bevölkerung in Witomin und
Kielau.

Infolge der übermäßigen engen Belegung von Witomin und Kielau durch die aus Adlershorst ausgewiesenen Einwohner ist in diesen Orten ein verschärfter Notstand eingetreten. Hierdurch ist sowohl die militärische Sicherheit als auch die Schlagkraft des Stützpunktes gefährdet, da die Möglichkeit von Sabotageakten und der Ausbruch von Seuchen gegeben ist.

Zur vorläufigen Milderung des Notstandes habe ich am 13.10. Nachmittags im Zusammenwirken mit der Polizeigruppe Grip aus Wehrmachtbeständen 1750 Liter Reissuppe in den angegebenen Ortschaften austeilen lassen.

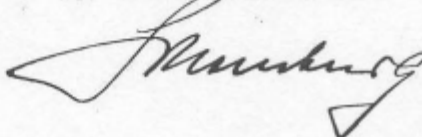
Nach Mitteilung des Militärbefehlshabers Danzig-Westpreussen soll inzwischen die N.S.V. Anweisung erhalten haben, die Fürsorge für die polnische Bevölkerung zu übernehmen. Gleiches wurde in der gestrigen Besprechung in der Einwandererzentrale festgelegt.

Bis heute 1630 Uhr ist jedoch nach Mitteilung der Polizei noch nichts erfolgt. Um beschleunigte weitere Veranlassung wird gebeten.

Im Entwurf
gez. Schall - Emden

Für die Richtigkeit:

der Stabsoffizier beim Stabe

Komenda twierdzy Gotenhafen

Gotenhafen, 14 października 1939

Do:

Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy, Centrala imigracyjna Gotenhafen

Pan komisarz cywilny Gotenhafen

Pan prezydent policji Gotenhafen

Dotyczy:

Zaopatrzenia ludności w Witominie i Chylonii

W następstwie nadmiernego zaludnienia Witomina i Chylonii przez mieszkańców wysiedlonych z Adlershorst powstał w tych miejscowościach stan zaostrej nędzy. Zagrożone przez to jest zarówno bezpieczeństwo wojskowe jak i siła uderzeniowa bazy, ponieważ istnieje możliwość aktów sabotażu i wybuchu zarazy.

Dla tymczasowego złagodzenia biedy kazałem dnia 13.10. po południu we współpracy z grupą policyjną Griep z zapasów wermachtu rozdzielić 1750 litrów zupy ryżowej.

Według komunikatu Wojskowego Dowódcy na Gdańsk – Prusy Zachodnie N.S.V. otrzymało tymczasem nakaz przejęcia opieki nad polską ludnością. To samo ustalono na wczorajszej naradzie w centrali imigracyjnej.

Jednak do dziś do godziny 16.30 według komunikatu policji jeszcze nic takiego nie nastąpiło. Uprasza się o przyspieszone wydanie dalszych dyspozycji.

w brudnopisie

podp. Schall – Enden

za poprawność odpowiada:

oficer sztabowy w sztabie

[podpis nieczytelny]